

1. System samogłoskowy. Ablaut vs. umlaut. Teoria laryngalna.

Ablaut (apofonia) – regularne alternacje wokaliczne uwarunkowane gramatycznie (*sing/sang/sung*)

short/full	long	zero
e	ē	∅
o	ō	

PRZYKŁAD:

singen: Vollstufe (das germanische */i/ geht hier auf das */e/ im indogermanischen Präsens zurück)

sang: o-Abtönung (das */o/ aus altem Perfekt wurde zum */a/)

gesungen: Schwundstufe (/un/ aus silbischem */ŋ/)

Umlaut (metatonia) – alternacje wokaliczne uwarunkowane fonologicznie; proces specyficzny dla języków germańskich (*foot/feet*)

Teoria laryngalna (F. de Saussure, J. Kuryłowicz)

*h₁, laryngał „neutralny”, po zaniku → e

*h₂, zabarwia samogłoskę → a

*h₃, zabarwia samogłoskę → o

2. System spółgłoskowy. Kentum a satem.

*k^w, *g^w, *g^{wh} (labiovelars)

*k, *g, *g^h (“plain velars”)

*k', *g', *g'^h (“palatovelars”)

Centum vs. Satem Development of the Velars

The three series of velar consonants [...] collapsed to two in almost all the IE daughter languages, with either the palatals or the labiovelars merging with the plain velars. [...] The two developments are summarized below:

centum	PIE	satem
*k }	*k'	*k'
	*k	{ *k
*k ^w	*k ^w	

Fortson IV, Benjamin W., 2004. *Indo-European Language and Culture: An Introduction*. Wiley-Blackwell.

Palatalno-welarne *k', *g', *g'^h w językach kentum asymilują się z welarnymi *k, *g, *g^h, a w językach satem ulegają palatalizacji IE i przechodzą w afrykаты przednie np. s, z, ś, ź

3. Rotacyzm germański. Reguła r u k i.

Rotacyzm – wg prawa Vernera w językach germańskich (NIE we wschodniogermańskich) *s po nieakceptowanej sylabie (nigdy w nagłosie) przechodzi w *z, w późniejszym rozwoju w r

PRZYKŁAD:

*kásó- → *kasó- by centum merger

*kasó- → *hasó- by Grimm I

*hasó- → *hazó- by Verner, no Verner word-initially

*hazó- → *házo- by accent shift

*házo- → *háro- by rhotacism

Mod. Eng. hare

Reguła r u k i (Holger Pedersen) – w językach satemowych po fonemach r u k i fonem s przechodzi w š/x (w słowiańskich nigdy przed spółgłoską); *s → š → x (słowiańskie) (→ š)

PRZYKŁAD:

PIE *aus- (Gothic ausō)

*aus- → *aur- by rhotacism in West and North Germanic (ear, Ohr, öra)

*aus- → *auch- by r u k i in Slavic (ucho)

4. Teoria nostratyczna.

Języki nostratyczne – hipotetyczna makrorodzina językowa zaproponowana przez Holgera Pedersena. Proponowane języki: indoeuropejskie, uralskie, altajskie, drawidyjskie, afroazjatyckie, kartwelskie (kaukaskie), język sumeryjski, elamicki.

5. Języki indoirańskie.

Izafet – „i” atrybutu, konstrukcja typowa dla arabskiego, przejęta przez farski, odpowiada dopełniaczowi, np. ketāb-e berādar „książka brata”, ketāb-e bozorg „duża książka”, ketāb-e bozorg-e berādar „duża książka brata”

6. Liga, Sprachbund, kompleks, makrojęzyk a rodzina. Liga bałkańska.

Liga językowa/Sprachbund – języki niespokrewnione, ale wykazujące podobieństwa na skutek wzajemnego oddziaływania

Ausbausprache – język „niezależny”, zwykle posiada standard literacki, jest uczony w szkołach

Abstandsprache – język, który nie może być uznany za dialekt innego języka

Dachsprache – język standardowy dla wielu dialektów

- szwedzki, norweski i duński nie są Abstand- ale są Ausbau-
- egipski jest Abstand- w stosunku do arabskiego, ale fakt ten nie jest podkreślany, ponieważ arabski ma długoletnią tradycję jako Dachsprache

Diasystem – język z kilkoma standardami, np. serbsko-chorwacki

Kontinuum dialektalne

Liga bałkańska – cechy wspólne

- analityczne futurum i perfectum
- synkretyzm i zanik fleksji
- utrata bezokolicznika
- postpozycja rodzajnika
- liczby tworzone wg j. słowiańskich (nie w grece)
- stopniowanie analityczne przymiotnika

7. Wspólnota słowiańska.

Palatalizacje słowiańskie

I	k g x	č ž š	III-VI w.	przed i/j, e, ę, ě, l', r', ь
II	k g x	c ʒ s/ š	VI-VII w.	przed i, ě powstałych z dyftongów
III	k g x	c ʒ š	VIII w.	po i, e, ę, ь (postępowo, niekonsekwentna)

Przestawka płynnych (motywowana otwartością sylab)

-oR	zachodnie	-Ro
	południowe	-Ra
	wschodnie	-oRo (pełnogłos)

8. Przegłos lechicki, przegłos polski.

Przegłos lechicki: dyspalatalizacja ɛ, ɪ', ɪ' przed spółgłoską przedniojęzykową twardą t d n s z r l

Przegłos polski: dyspalatalizacja ě, e przed spółgłoską przedniojęzykową twardą t d n s z r l

PRZYKŁAD:

ě → 'a, np. *vĕra → wiara

e → o, np. *berǫ → bioreę

konsekwencją są opozycje las : lesie, nieć : nioseę, bielić : biały (NIE ablaut!)

9. Łacina. Reguła RUBL.

rozwój zwartych aspirowanych w łacinie

bh	dh	gh	g ^w h
f	ɸ → f	h	h ^w → f
b	d/b	h	ɸ

w nagłosie

w śródgłosie

dh → b RU_RUL

10. Langues d'oc vs. langues d'oïl.

Dante Alighieri klasyfikuje romańskie według sposobu mówienia „tak”: języki *òc* (okcytański, prowansalski), języki *oïl* (francuski) oraz języki *sì* (włoski).

11. Języki p-celtyckie i q-celtyckie. Mutacje spółgłoskowe.

lenicja – osłabienie głoski w kontekście

/b/ → /b̥/

/k^h/ → /x/

/d/ → /d̥/

/g/ → /ɣ/

/m/ → /v/

/s, ʃ/ → /h/

/t^h/ → /h/

nazalizacja (eclipse)

p t k → b d g

b d g → m n ŋ

aspiracja w p-celtyckich = **geminacja** w q-celtyckich

12. Wyodrębnienie języka pragermańskiego. Prawo Grimma. Prawo Venera.

- 30% słownictwa germańskiego – prawdopodobny substrat ugrofiński
- prawo Raska/Grimma
- stabilizacja akcentu inicjalnego
- mocna odmiana czasownika (ablaut)
- słaba odmiana czasownika (sufiks dentalny)
- słaba odmiana przymiotnika

prawo Grimma

*p, *t, *k	→	f, ɸ, x
*b, *d, *g	→	p, t, k
*b ^h , *d ^h , *g ^h	→	b, d, g

prawo Venera

f, ɸ, x z Grimma I (+s) przechodzą w b, d, g (+z) po nieakcentowanej sylabie, nigdy w nagłosie